

12. Головатюк М.С. Роль держави в створенні та розвитку ринку земель / М.С. Головатюк // Землевпорядний вісник. – 2004. – № 4. – С. 70-77.

13. Бальян А.В. Земельні реформи у постсоціалістичних країнах Східної Європи / А.В. Бальян // Економіка АПК. – 2001. – № 11. – С. 115-118.

14. Адиханов Ф.Х. Соотношение норм гражданского права и норм земельного права в регулировании земельных отношений в условиях рынка земли / Ф.Х. Адиханов // Государство и право. – 2001. – № 1. – С. 32-36.

15. Алмаші С.О. Одноосібний сектор у сільському господарстві Угорщини / С.О. Алмаші // Економіка АПК. – 2002. – № 4. – С. 123-126.

Семеряк Ю.А., Москва М.Г. Государственная регуляция рынка земли в Украине и опыт стран ЕС

Рассмотрены проблемы государственной регуляции рынка земли в Украине. Проанализированы главные причины, которые обуславливают усиление государственной регуляции рынка земли в Украине. Обоснована необходимость использования в Украине опыта регуляции рынка земли в странах Восточной Европы.

Ключевые слова: государство, государственная регуляция, рынок земли.

Semeryak Yu.A., Moskva M.G. State regulation of the land market in Ukraine and experience of state of EU

Problems of state regulation of the land market are considered. The prime reasons which determine of intensification of state regulation of the land market are analyzed. Substantiated the necessity making use in Ukraine of experience of state regulation of the land market in the countries of Eastern Europe.

Keywords: state, state regulation, land market.

УДК 330.101.316.422

Ст. викл. П.В. Скотний, канд. екон. наук –
Дрогобицький ДПУ ім. Ів. Франка

ЕКОНОМІКО-ТЕОРЕТИЧНЕ ЗНАННЯ В МЕТОДОЛОГІЧНИХ РЕФЛЕКСІЯХ ПРАГМАТИЗМУ

Досліджено методологічний аспект економічної теорії, котра перебуває сьогодні в центрі уваги вчених-економістів. Зосередивши увагу на періоді формування неокласичної економічної науки, автор показує її взаємозв'язок з філософією прагматизму, дискурс якої тоді набув визнання і популярності. Так виникає принципово нова парадигма економічного мислення.

Ключові слова: неокласична наука, парадигма, політична економія, предмет, метод, методологія, позитивізм, прагматизм, дискурс.

Вступ. Сприйняття сучасної економіки у вітчизняному професійному співтоваристві в багатьох аспектах залишається поляризованим і емоційним. Одні дослідники акцентують увагу на відставанні українських наукових і освітніх практик від престижних західних зразків і зводять проблему до її подолання. Інші, навпаки, намагаються зберегти, за змогою, усталені практики від зламу. При цьому не завжди звертають увагу на ті процеси, які реально змінюють образ сучасної економічної науки, а ще менше – на процеси, котрі готують майбутні переміни. Але без осмислення таких процесів є великий ризик залишитися із застарілими орієнтирами і не побачити перспективні стратегії розвитку економічного науково-теоретичного знання. Подолання цієї проблеми вимагає переосмислення традиційних методологічних принципів економічної науки. Але вирішити її не можна без виявлення витоків теорети-

ко-методологічних рефлексій, особливо в період становлення неокласичної економічної теорії.

Основна частина. Початок змін, покладений в методологічному дискурсі позитивізму (і продовжений в його наступних модифікаціях), став основою переходу від класичної фази теоретизування до неокласичної. Гносеологічна утопія внутрішньо самоочевидного, необхідного, яка некритично поєднувала належне з сущим, бажане з дійсним, що незмінно живила класику, потерпіла фіаско. "Банкротство" класичного поняття знання зумовили об'єктивні всеохопні зміни в самій науці – зміцнення неевклідових геометрій, кванторелятивістської стратегії, аксіоматичної програми конструкцій основ фундаментальних теорій тощо. Внаслідок вказаних й інших радикальних світоглядних трансформацій, які потребували перегляду класичного ідеалу і методологічних принципів науки, індукованих ними способів осмислення дійсності, оформляється неокласична доктрина науки, котра спирається на істотно інші передумови і допущення. Відбувається одночасно перехід до якісно іншої цілісної економічної системи.

Важливу роль у цьому процесі відіграла еволюція позитивізму, який виступив у формі *неопозитивізму* (М. Шлік, Л. Вітгенштейн, Р. Карнап, О. Нейрат та ін.). Розділений на логічний позитивізм і лінгвістичний позитивізм, неопозитивізм почав репрезентуватися аналітичною філософією. У цьому контексті безсумнівний інтерес представляє дружба і творча співпраця Л. Вітгенштейна і Дж. М. Кейнса. На останнього думки Л. Вітгенштейна не просто вплинули, а й визначили характер його теорії як дійсного креативного надбання для економічної науки. У неопозитивізмі емпірія економічного знання зберегла колишній епістемологічний статус вихідного елементу наукового знання, чий зміст несе істотну інформацію і в процесі генези не підлягає деформуючому впливу наявних теоретичних систем. У рамках подальшого теоретичного дослідження по систематизації економічного знання – це "свого роду логічні атоми, виражені у формі протокольних речень, які фіксують дані спостережень і експериментів. Сенс систематизаційної діяльності полягає у виявленні причин того, чому зміст протокольних речень, як таких, котрі не вимагають подальшого пояснення кінечних елементів, виявляється недостатнім для пояснення структури і властивостей цілісного об'єкта" [6, с. 102]. Так сформувалася неокласика і ствердилася неокласична методологічна рефлексія.

Перехід від класики до неокласики – невимірно більше, чим включення в науковий обіг констант, які розмежовують масштаби природи як предмети освоєння попереднього і наступного знання. "Неокласику від класики відокремлює провалля, світоглядний, загальнокультурний бар'єр, несумісність якості думки" [4, с. 452]. Тому перехід від класичної до неокласичної економічної теорії потрібно розуміти в сенсі інтенсивного і постійного реформістського процесу "тектонічного порядку". Відбираючи, виокремлюючи із тогочасного духовного середовища співзвучні йому параметри, з силою "звалився" на традицію, "зім'яв" її, ствердившись на її уламках новий, невідомий тип ментальності. Під впливом позитивістської, а надалі прагматистської, неореалістичної, соціал-дарвіністської та інших методологій утворилися вихід-

ні утворювальні складові некласики, котрі визначили методологічний каркас некласичної економічної теорії.

Як домінанту некласичної науки і некласичної економічної теорії необхідно виділити такі ідейні лінії: *психоаналіз* – мотив непрозорості суб'єктивного, визнання наявності в ньому "затемнень", "ущільнень", "пустот", які потребують спеціалізованої рефлексії. Антитрансценденталістські психоаналітичні трактування суб'єктивного привнесли модуляції у звучання гносеологічної партії інтерсуб'єктивності: останню стали розцінювати не як засіб, а як мету. На основі психоаналітичного підходу формується *психологізм*, який живить некласику: 1) уявленням психологічно очевидного, що досягається внаслідок генетично-конструктивних і операціональних процедур; 2) поняттям, яке безпосередньо спостерігається; *ідеєю об'єктивності (інтерсуб'єктивності)* суб'єктивних пізнавальних образів, котра зумовлюється способом їхнього компонування (концептуальний плюралізм). Так, представник маржиналізму К. Менгер, розробляючи концепцію блага, зазначав, що часто останні не мають цінності, а інші, на які не затрачено праці, мають велику цінність, а різноманітні блага, на одні з яких затрачено багато, а на інші – мало або зовсім не затрачено праці, мають однакову цінність для людей, які господарюють. Стверджуючи, що цінність не є об'єктивно притаманною благом властивістю, К. Менгер трактував останню як судження, яке мають індивідуальні учасники економічного процесу щодо значимості благ, якими вони можуть розпоряджатися для підтримки їхнього життя і добробуту. Звідси учений дійшов висновку, що "цінність не існує поза свідомістю людей" [4, с. 512]. У цьому і полягає методологічна позиція психологізму, до якого запобігає австрійський мислитель.

Співзвучною некласиці є *феноменологія*, котра підкреслює можливості конструювання і конституювання дійсності із суб'єктивної спонтанності. Те, що К. Менгер називав "кінцевою інтенсивністю" [1, с. 162], визначаючи цінність як суб'єктивну не лише за своєю сутністю, але і за своєю доктриною особистості як самотворчої стихії. Методологія самодіяльності суб'єкта пізнання не тільки руйнує модель дзеркального копіювання дійсності, але сильним потоком вводить в епістемологію умонастрій активізму: індивід як пучок волі, цілі, інтересу самотійно творить закони, привносить стандарти в природу: "світ людини – арена буття, а не світ буття – арена людини" [4, с. 453].

Для перспектив методологічних дискурсів некласики особливого значення набуває відхід від наочності, дух епатажу, боротьба з усталеним, опора на умовність. Ідейні лінії модерну і некласики збігаються буквально: інтенції на ревізію вічних істин, релятивізацію стандартів, екзистенціалізацію ситуацій, поєднання істини із суб'єктивним поглядом на світ, визнання унікальності особистісного бачення, самоцінності вибраності систем відрахунку, заперечення дзеркальності, прямолінійності вектору від реальності до її зображення і розуміння; ідея самовиразу – зумовлена новими завданнями індивіда установка не на зовнішній, а на внутрішній світ (роль суб'єкта в пізнанні, акцент об'єктивно-ідеальних ракурсів знання); зрощення реального і нереального в її (дійсності) образотворчих реконструкціях. Як зазначав австрійський економіст, прибічник маржиналізму Ф. фон Візер, "виробник повинен уміти

в кожному окремому випадку скласти думку про те, у якому обсязі бере участь у створенні доходу кожний із багатьох взаємодіючих виробничих засобів, він має бути здатним визначити, яка частина цілого продукту завдячує відповідним засобам виробництва" [1, с. 435-436]. Тобто перше місце посідає індивідуально-суб'єктивний чинник.

Стереотипи інструментальності привносить *прагматизм*. Для нього властиві вимога ефективності, свободи пошуку, волевиявлення (активність суб'єкта пізнання). За низкою світоглядних і методологічних посилок прагматизм споріднений з неопозитивізмом. Методологічна позиція прагматизму визначила чітку орієнтацію неklasичної економічної теорії на практичний результат своїх положень. Кредо прагматизму висловив один з його засновників У. Джеймс: "Рационалізм приліплюється до логіки і до небес. Емпіризм приліплюється до зовнішніх почуттів. Прагматизм же готовий рахуватися і з містичним досвідом, якщо він має практичні наслідки... Істиною прагматизм визнає те – і це єдиний його критерій істини – що краще всього "працює" на нас, веде нас, що краще всього підходить до кожної частини життя і поєднано із всією сукупністю нашого досвіду, – причому нічого не повинно бути пропущено. Якщо релігійні ідеї виконують ці умови, якщо, зокрема, виявиться, що поняття про Бога задовольняє їм, то на якій підставі прагматизм буде заперечувати буття Боже? Для нього це буде просто безглуздом, якщо визнати "неістинним" поняття, таке плідне в прагматичному відношенні. Невже для прагматизму може бути який-небудь інший вид істини, як не подібна згода з конкретною дійсністю?" [3, с. 44]. Вироблена в прагматизмі концепція інструментального методу (Дж. Дьюї) відзначена реабілітацією ціннісних аспектів наукового пізнання, ствердженням важливого значення практичної зацікавленості і суб'єктивного вибору дослідника, а також радикальним загальнотеоретичним положенням, згідно з яким пізнання – це насамперед інструмент перетворення (звідси і назва методу) небажаної, несприйнятливої, невизначеної, проблемної ситуації в таку, котра стає сприйнятною, зрозумілою і бажаною для людини.

Для економічної теорії це мало дуже важливе значення. Людина, згідно з Дж. Дьюї, опинившись у важкій для неї ситуації, змушена вирішувати проблему: яким чином діяти (робити вибір, визначати лінію поведінки). Вихід із ситуації, яка виникла, може бути знайдений на шляху її перетворення, що знову ставить людину перед більш конкретною проблемою: який шлях творення наявної ситуації найбільш сприятливий? Економічна реальність весь час ставить перед таким вибором, і тому потрібно підприємцю, суб'єкту економічної діяльності постійно визначати для себе найсприятливіші шляхи і перспективи цієї діяльності, результатом якої повинна стати *корисність, вигода*. Ми живемо у світі реальностей, які можуть бути як нескінченно корисні, так і нескінченно шкідливі: ідеї, котрі відкривають нам, чого можна очікувати від цих реальностей, розглядаються на цьому першому рівні перевірки як істинні ідеї, досягнення подібних ідей – це один з перших обов'язків людини. Володіння істиною не є тут певна самоціль; воно лише попередній засіб для задоволення інших життєвих потреб... Практична цінність істинних ідей спочатку витікає від практичної цінності для нас їх об'єктів" [3, с. 101]. Та-

ким чином, для підприємця, економічного діяча проблемна ситуація охоплює, з одного боку, елементи об'єктивного характеру, з іншого – думки, наміри, цілі, інтереси та інші прояви активності, залученої в господарську діяльність людини. Для того, щоб правильно зорієнтуватися у ситуації, котра виникла, що постійно демонструє економічна реальність, і тим більше цілеспрямовано, з користю для себе її змінити, необхідні знання (істини) про елементи об'єктивного характеру. Їх здобувають у процесі дослідження і в практичній економічній діяльності.

Загальну модель такого дослідження розробив Дж. Дьюї, який виділив в ній п'ять основних елементів психологічного, процесуального і предметного характеру: відчуття утруднення; його визначення і визначення його меж; уявлення про можливості вирішення; його розвиток шляхом міркувань про відношення уявлення; подальші спостереження, спрямовані на його прийняття або відхилення. У період формування цієї методологічної позиції прагматизму одночасно відбувалося становлення економіки нового типу і відповідного їм ринку, зокрема ринку праці. Відбувалися кардинальні зміни в організації виробництва, наповнення його фаховим інженерно-технічним персоналом, підвищення ефективності праці тощо, які потребували ширшого спектру підходів до динамічного розвитку індустріальної економіки.

Враховуючи методологічну парадигму прагматизму, фундатор неокласичної економічної теорії А. Маршалл (1842-1924) вважав, що "економічна наука займається вивченням того, як люди існують, розвиваються і про що вони думають у своєму повсякденному житті", і тому предметом її дослідження є "головним чином ті спонукальні мотиви, які найстійкіше і найсильніше впливають на поведінку людини в господарській сфері її життя" [8, с. 69]. Це було результатом спостережень економічної ситуації, яка утворилася в цей період розвитку неокласичної економічної науки.

Детальне розроблення методологічних принципів прагматизму охоплювало акценти на емоційність, несподіваність у сприйнятті невизначеної ситуації. Вона двозначна, повна суперечливих тенденцій, але все-таки її невизначеність досить специфічна (обмежена) для того, щоб суб'єкт економічної діяльності мав можливість розумно (прагматично) осмислити природу економічного буття. "Економіст ніколи не повинен випускати з уваги можливості практичного застосування результатів економічних досліджень", – писав А. Маршалл. Водночас він зазначав, що наукові дослідження мають будуватися з виявлення сутності таких категорій, як капітал, гроші, економічна свобода, економічна конкуренція тощо. Кожне, всяке багатство "складається ... із речей, які прямо чи опосередковано задовольняють потреби людини" [8, с. 97], – стверджував А. Маршалл.

Розмірковуючи над сутністю категорії "капітал", мислитель виокремив дві її найважливіші складові: "Здатність виробляти і здатність нагромаджувати" [8, с. 144]. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує думка А. Маршалла про те, що здібності людини як засоби виробництва так само важливі, як і будь-який інший вид капіталу. Вчений дійшов висновку, що мотиви, які "змушують людину акумулювати капітал у голові свого сина в процесі навчання, "аналогічні мотивам, які "керують нею при нагромадженні ма-

теріального капіталу для сина" [9, с. 79]. Цим самим А. Маршалл спрямовує свої пізнавальні дії на перетворення невизначеної ситуації (категорія "капіталу", сутність якого вирішували і визначали всі економісти того часу) в проблематичну, з'ясовує її специфічний характер, досліджує, що потрібно зробити для подолання її невизначеності. Уявлення про можливе вирішення ґрунтується на доступних спостереженнях характеристиках проблемної ситуації і містить вказівку на дії (операції), які приводять до бажаного результату. "Для плюралістичного прагматизму, – писав У. Джеймс, – істина утворюється всередині всіх кінечних досвідів. Ці останні спираються один на одного, але сукупність їх – якщо тільки існує така сукупність – не спирається ні на що... Немає нічого поза потоком дійсності, що забезпечує її благополучний кінець і вихід. Лише спираючись на свої внутрішні потенції, може світ сподіватися на порятунок" [3, с. 129]. Але за умови зростання "віддачі" людини у виробництві, оскільки дедалі істотними стають якості людини правильно приймати рішення, оперативність, обережність і наполегливість у досягненні мети [9, с. 84], – зазначав А. Маршалл.

Перехід від того, що дано, до того, чого немає, пов'язаний з певним ризиком. Тому необхідним є критичний аналіз ідеї, спрямований на перевірку її обґрунтованості, визначення конкретної сукупності, пов'язані з нею дії, передбачення її можливої потрібності чи непотрібності, вдалості чи невдалості. Показовим є акцент А. Маршалла на тому, що "самостійність і звичка кожного самому обирати свій власний шлях, віра у власні сили; обачливість і разом з тим швидкість у виборі рішень та суджень; звичка передбачити майбутнє і визначити курс дій з урахуванням далеких цілей" [9, с. 60] є чинниками, які спонукають людей як до конкуренції, так і до співпраці. Щоправда, на його думку термін "свобода виробництва і підприємництва", або "економічна свобода" є більш вдалим, оскільки "не пов'язаний з моральними рисами добрими чи поганими, а відображає той незаперечливий факт, що для торгівлі та промисловості нашого часу характерні більше самостійність, більша передбачливість, більш твердий і вільний вибір рішень" [8, с. 113]. У цьому положенні ми бачимо прямий методологічний постулат прагматизму, сутність якого полягає у витлумаченні кожної думки, позиції з узагальненням "на його практичні наслідки" [3, с. 26], як говорив У. Джеймс.

Важливим методологічним принципом прагматизму є досвідна перевірка ідеї (гіпотези) шляхом спостережень або експерименту, внаслідок чого встановлюється її цінність: як засобу перетворення невизначеної, невирішеної (проблемної) ситуації у вирішену. У цьому полягає сенс принципу Ч. Пірса, згідно з яким, для того, щоб досягнути "повної ясності про наші думки про який-небудь предмет, ми повинні лише розглянути, які практичні наслідки містяться в даному предметі, тобто яких ми можемо очікувати від нього відчуттів і до якого роду реакцій зі свого боку ми повинні підготуватися. Наше уявлення про ці наслідки – як найближчі, так і віддалені – і є все те, що ми можемо уявити собі про цей предмет" [3, с. 27]. За умови, якщо це уявлення має яке-небудь позитивне значення.

Послідовник позитивістської традиції і прихильник прагматизму, який в його час набував дедалі більшої популярності, А. Маршалл, визнаючи труд-

нощі, які стояли перед економічною наукою в минулому, писав: "У нашому новому аналізі здійснюється спроба поступово і в порядку експерименту ввести в політичну економію, наскільки дасть змогу досить рівноправний характер матеріалу, ті методи наук про малі прирощення (які звичайно називають диференційним численням), яким людина прямо чи опосередковано зобов'язана переважаючою частиною свого панування над матеріальною природою, набутого нею в останній час" [7, с. 55]. Проте цей аналіз, його методологія ще занадто молоді, і не встигли здобути досконалу термінологію. Однак не "пройде" і життя одного покоління, як вирішальна роль цього методу в обмеженій, але важливій сфері економічних досліджень, котрій він цілком підходить, мабуть, перестане заперечуватися" [7, с. 55-56]. Без сумніву, врахування всіх особливостей методологічного підходу зробило економічну теорію А. Маршалла такою популярною, що і до сьогодні вона не втратила свого авторитету й актуальності.

У методологічній концепції класиків прагматизму було реалізовано основні ідеї Кембриджської та Американської економічних шкіл. Надалі представники неопрагматизму К. Льюїс, У. Куайн, Н. Гудмен асимілювали фактично всю тематику й основні ідеї аналітичної філософії (неопозитивізму), що привело до певного звуження її первісної проблематики. У другій половині ХХ ст. методологічні принципи прагматизму переживали нове піднесення через спокійне осмислення головних ідей класичного прагматизму. Серед них: заперечення абсолютно достовірних основ наукового дослідження; заперечення неминучого зв'язку цих положень з позицій релятивізму і скептицизму; заперечення установки "редуктивістського сцієнтизму" на абсолютний пріоритет природничо-наукового знання як стандарту обґрунтованості та легітимності; зняття жорсткої демаркації між науковим і філософсько-методологічним дослідженням внаслідок культивування у філософії "мисленнєвих прийомів лабораторії" (Ч. Пірс); заперечення механістичного детермінізму й обґрунтування необхідності теоретико-методологічного осмислення невизначеності та випадковості; обґрунтування первинності інтерсуб'єктивних (соціальних) вимірів досвіду, мови і науки [2, с. 107-108].

До цього потрібно додати низку ідей, пов'язаних з осмисленням знання і віри, знання і практики, соціальних і психологічних умов пізнавальної діяльності та підготовки фахівців. "Політична економія, або економічна наука (Economics), – писав А. Маршалл, – займається дослідженням нормальної життєдіяльності людського суспільства: вона вивчає ту сферу індивідуальних і суспільних дій, котра найтіснішим чином пов'язана із створенням і використанням матеріальних основ добробуту. Отже, вона, з одного боку, являє собою дослідження багатства, а з іншого – утворює частину дослідження людини" [7, с. 59]. А це означає включення в процес економічного пізнання релігійних мотивів, культурного життя і моральних можливостей. Усі ці проблеми входять "в компетенцію економічної науки, і саме це складає головне і вище призначення економічних досліджень" [7, с. 61]. Все це істотно розширило рамки економіко-методологічних досліджень.

Філософія економіки, проникнута в прагматизмі ідеєю стирання жорстких розмежувань між наукою та іншими формами духовно-культурно-

го та економіко-теоретичного освоєння реальності, відзначена плюралістичністю концепцій, котру найбільш наочно вона показала у зазначених концепціях Кембриджської та Американської шкіл неокласичної економіки. Відчувши свого часу сильний вплив раціоналістичних і сциєнтистсько-орієнтованих доктрин аналітичної філософії, неопрагматизм, якого репрезентували У. Куайном, У. Селларсом, Х. Патнемом та інші мислителі, зарезервував за економічною теорією достатньо розвинений раціональний ресурс. Незважаючи на різні відхилення, економічна теорія зберегла від прагматизму загальну установку, відповідно до якої наука повинна бути конструктивним інструментом захисту ліберально-демократичних цінностей, протистояння цинізму та іншим формам відчаю, фундаменталізму і тотальній критиці. "Економічні умови сучасного життя, незважаючи на їх велику складність, в багатьох відношеннях постають більш чіткими, чим умови попередніх часів" [7, с. 62], зазначав свого часу А. Маршалл.

Поряд із зазначеним впливом на економічну методологію філософії прагматизму, необхідно окреслити і такі особливості неокласичної науки загалом, як *інтегратизм*: схема багатомірної, поліваріантної дійсності, де ціле і частина самодостатні, володіють суверенністю, вони єдиносутнісні, однопорядкові, не проникають одна в одну; *синергізм* – ефект самоорганізації, конструктивної ролі часу, динамічної нестабільності системи; *холізм* – антифундаменталістський інтелектуальний блок, який визначає інтерпретацію дійсності до ієрархії цілісностей; *антиспоглядальність* – діяльнісний підхід у вигляді орієнтації не на репродукцію заданих структур, а на перетворення зовнішньої стосовно до людини дійсності, коли суб'єкт виявляється іманентно вплетеним у саму "тканину" науки – постановку, вирішення обговорюваних нею питань; *релятивізм* – втілює і закріплює в знанні ідею межі значень як величин, так і способів їх фіксації; *доповнювальність* – характеризує свідоме використання в дослідженнях (спостереження, опис) груп взаємовиключних понять. Претендуючи на глибину, наукова теорія, фокусуючись в окремих фрагментах на деяких онтологічних епізодах, повинна вибудовувати загальну мозаїчну панораму подій, яка створюється на різних "сценічних площадках" методом поліекрану; *когерентність* – синхронізація різних і часто, як видається, непов'язаних подій, котрі накладаються одна на одну і від того посилюють або послаблюють розміреність розвитку ситуації; *нелінійність* – авторегуляція, самодіяльність, перехід зовнішнього у внутрішнє з відповідним його перетворенням; *топоси* – об'єкти з варіабельною топологією, де запускається "змішування" частин з цілим, перехід зовнішнього у внутрішнє; *симетрія* – збагачує арсенал дослідника принципами теоретико-групового підходу [5, с. 455-463].

Особливий смисл для формування інноваційної економічної методології мав перехід від "буття" до "становлення", що означало появу еволюційної науки – глобального еволюціонізму, універсальної теорії розвитку. Її безпосередніми складовими є теорія структур, модель вектора. Виникає інтертеорія, в якій приймається *каскадний принцип організації*, що проводить вихідну плюралістичну, проліфераційну установку: теорія розгортається як пучок, серіал відносно самостійних моделей-описів предметної сфери. Став-

ка робиться не на конфронтацію, а на координацію підходів, які забезпечують широке об'єктивне бачення [5, с. 470-471]. Зокрема, внаслідок перебору логічно і фактично допустимих альтернатив.

Висновки. Зазначені методологічні особливості неklasичної науки безпосередньо (і опосередковано) впливали на формування не лише економічної теорії, але і на економічну методологію. Через те в концептуальному абрисі неklasична економічна теорія виступає цілісним пластом духовності, підготовленим глибокими ідейними процесами на рубежі XIX – першої чверті XX ст., період бурхливого розвитку і ствердження індустріальної стадії розвитку соціуму. Так формується нова система економічного знання, на основі якої виникає відповідна їй концепція методологічно-теоретичного освоєння дійсності, принципово інша методологічна рефлексія.

Література

1. Австрийская школа в политической экономии / К. Менгер, Е. Бем-Баверк, Ф. Визер. – М. : Изд-во "Экономика", 1992. – 324 с.
2. Бернштейн Р. Дж. Возрождение прагматизма / Р. Дж. Бернштейн // Вопросы философии. – 2000. – № 5. – 644 с.
3. Джеймс В. Прагматизм / В. Джеймс. – К. : Вид-во "Украина", 1995. – 284 с.
4. Історія економічних вчень / за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Вид-во "Знання", 2004. – 348 с.
5. Ильин В.В. Философия / В.В. Ильин. – М. : Изд-во "Академический проект", 1999. – 254 с.
6. Лукашевич В.К. Философия и методология науки / В.К. Лукашевич. – Минск : Изд-во "Соврем. шк.", 2006. – 536 с.
7. Маршалл А. Основы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Изд-во ЭКСМО, 2008. – 256 с.
8. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – В 3-ох т. – М. : Изд-во "Прогресс", 1993. – Т. 1. – 384 с.
9. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – В 3-ох т. – М. : Изд-во "Прогресс", 1993. – Т. 3. – 346 с.

Скотный П.В. Экономико-теоретическое знание в методологических рефлексиях прагматизма

Исследован методологический аспект экономической теории, которая находится сегодня в центре внимания ученых-экономистов. Сосредоточив внимание на периоде формирования неоклассической экономической науки, автор показывает ее взаимосвязь с философией прагматизма, дискурс которой в то время приобрел признание и популярность. Так возникает принципиально новая парадигма экономического мышления.

Ключевые слова: неоклассическая наука, парадигма, политическая экономия, предмет, метод, методология, позитивизм, прагматизм, дискурс.

Skotnyi P.V. Economy – theoretical knowledge in the methodological reflection of pragmatism

The article deals with methodological aspects of economic theory, which is today in the focus of scientific economists. Focusing on the period of formation of neoclassical economics, the author shows its interconnection with philosophy of pragmatism, discourse of which gained confession and popularity in that time. So fundamentally a new paradigm of economic thinking arises.

Keywords: neoclassical science, paradigm, political economy, subject, method, methodology, positivism, pragmatism, discourse.